УДК 336.76

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ: СУТНІСТЬ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ

Гончаров В.М., *д.е.н., професор,*
Родіонов О.В., *аспірант*
Луганський національний аграрний університет

В статье представлены результаты исследования сущности финансовых инвестиций и деятельности по их привлечению. Предложен новый подход к определению понятия финансовых инвестиций и деятельности по их привлечению.

In the article financial investment and activity directed on its attraction is researched. Suggested a new approach to definition of financial investment and activity directed on its attraction.

Постановка проблеми. Інвестиції є одним з найважливіших чинників економічного зростання підприємства, є джерелом для придбання основних фондів, здійснення НДДКР, формування обігових фондів. Більша частина світових інвестиційних ресурсів формується, розподіляється та перерозподіляється шляхом фінансового інвестування. Саме фінансові інвестиції характеризуються здатністю акумулювати найбільші за обсягами ресурси, які під впливом ринкових механізмів розподіляться між підприємствами, що їх потребують. Питання активізації діяльності з залучення фінансових інвестицій неодноразово ставилося в «Щорічних оцінках суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку України» [3, с. 272; 4, с. 326] та «Стратегії соціально-економічного розвитку України» [2, с. 107], але й досі є невирішеним. Безпосереднім реципієнтом інвестицій є підприємства, тому забезпечення економіки України інвестиційними ресурсами значною мірою залежить від залучення фінансових інвестицій окремими підприємствами. Передумовою розробки механізмів залучення фінансових інвестицій підприємствами є теоретичне опрацювання цього питання, що полягає у визначенні сутності та змісту понять фінансових інвестицій та діяльності по їх залученню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності фінансових інвестицій та окремих питань їх залучення присвячені праці В.М. Гончарова, А.А. Пересади, Г.В. Козаченко, П.І. Вахріна, В.М. Градіасова, Ю.М. Коваленко, А.П Шихвердієва та ін. В працях [5-14] фінансові інвестиції було досліджено як об’єкт інвестування, отримали розвиток питання сутності окремих об’єктів фінансових інвестицій та оцінки їх ризикованості та прибутковості. Дослідження питання залучення інвестицій в наукових працях [5-14] більшою мірою стосується державної та регіональної політики залучення прямих іноземних інвестицій.

Аналіз наукової літератури свідчить [5-15], що фінансові інвестиції як засіб акумуляції фінансових ресурсів для реалізації інвестиційної діяльності підприємства досліджено неповною мірою. Питання сутності та змісту діяльності підприємств по залученню фінансових інвестицій також не отримало розвитку в наукових працях та потребує розробки.

Метою статті є дослідити сутність фінансових інвестицій та діяльності по їх залученню.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній економічній літературі теоретичним основам фінансових інвестицій приділено достатньо уваги. Аналіз літератури з питання, що досліджується, дозволив виокремити визначення фінансових інвестицій, що найбільш повною мірою висвітлюють сучасне бачення фінансових інвестицій науковцями (табл.1) [5-14].

Враховуючи те, що серед наведених означень неодноразово використовувалося трактування фінансових інвестицій через фінансові інструменти та перераховувалась значна кількість можливих об’єктів фінансових інвестицій, слід навести трактування поняття фінансових інструментів, надане в Наказі Міністерства фінансів України від 30 листопаду 2001 року № 559 про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 13 «Фінансові інструменти» [1]. Відповідно до П(С)БО № 13, фінансові інструменти – це контракти, які одночасно приводять до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструменту власного капіталу в іншого.

Фінансові інструменти поділяють на:
- фінансові активи;
- фінансові зобов'язання;
- інструменти власного капіталу;
- похідні фінансові інструменти.

Фінансові активи включають: грошові кошти, необмежені для користування і їх еквіваленти; дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; фінансові інвестиції, які утримуються до

погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи. Фінансові зобов'язання складаються з фінансових зобов'язань, призначених для перепродажу та інших фінансових зобов'язань. Інструментами власного капіталу є прості акції та інші види власного капіталу. До похідних фінансових інструментів відносять ф'ючерсні контракти, форвардні контракти та інші похідні цінні папери (табл. 2).

Таблиця 1

Трактування поняття фінансових інвестицій в наукових працях

Автори	Поняття фінансових інвестицій
Денисенко М.П. [6, с. 143]	вкладання коштів у фінансові активи, тобто придбання суб'єктами господарювання і приватними особами цінних паперів різних емітентів.
Майорова Т.В. [7, с. 221]	вкладення коштів у фінансові інструменти, серед яких переважають цінні папери, з метою отримання доходу (прибули) в майбутньому
Пересада А.А. [8, с. 112]	вкладення грошей в різні фінансові інструменти (цінні папери, банківські депозити, валюту, коштовні метали і каміння).
Воронцовський А.В. [9, с. 244]	інвестування в цінні папери
Козаченко Г.В., Антіпов О.М., Ляшенко О.М., Дібніс Г.І. [10, с. 20]	вкладення інвестиційного капіталу у фінансові активи інших суб'єктів (цінні папери, частки у статутних фондах підприємств)
Вахрін П.І. [11, с. 17]	капітал, що вкладається в цінні папери: акції, облігації та ін., таким чином, це – кошти, що вкладаються у фінансові активи
Коваленко Ю.М. [5, 10]	капітал, що вкладається у фондові та грошові фінансові інструменти, статутні капітали юридичних осіб з метою отримання прибутку (доходу) і/або зростання вартості капіталу
Градіасов В., Кравченко С., Ісаєва О. [12, с. 102]	у широкому значенні – засіб забезпечення механізму фінансування зростання і розвитку економіки країни; у вузькому значення – це будь-який інструмент, у який можна вкласти гроші, розраховуючи зберегти чи помножити їх
Шихвердієв А.П. [13, с. 24]	форма руху (накопичення, акумуляції, розподілу, перерозподілу, переливу) національного фінансового капіталу, що є своєрідною формою усуспільнення виробничо-господарської діяльності, яка активно сприяє реальному усуспільненню національного капіталу незалежно від його суб'єктної приналежності

Таблиця 2

Фінансові інструменти, що є об'єктами фінансових інвестицій

Основні	акції
	облігації внутрішніх і зовнішніх державних позик
	облігації місцевих позик
	облігації підприємств
	казначейські зобов'язання держави
	інвестиційні сертифікати
	векселі
Похідні	форвардні (ф'ючерсні) контракти
	опціони (варіанти)
	депозитарні розписки (свідоцтва)

Аналіз сутності фінансових інвестицій (табл. 1) надає можливість стверджувати, що більшість науковців розглядають фінансові інвестиції з позиції інвестора. У більшій частині тлумачень фінансові інвестиції постають як об'єкт (табл. 2), вкладання грошей у який з певною мірою вірогідності передбачає їх збереження або примноження. Тлумачення фінансових інвестицій у такий спосіб є дещо однобоким та таким, що не повною мірою висвітлює їх економічну сутність.

Цінні папери, що є основним об'єктом фінансових інвестицій, дозволяють розділити майнові відносини. З одного боку, існує реальне майно, що функціонує в процесі виробництва. З іншого боку,

існує його віддзеркалення, що представлене цінними паперами, які приносять дохід їх власникам та мають особливість обертатися на фондовому ринку. Очевидно, що цінні папери не створюють додану вартість та не можуть принести прибуток їх власникам. Ще К. Маркс називав цінні папери "фіктивним капіталом" [13, с. 46]. Іншими словами, цінні папери слугують втіленням фіктивного капіталу, оскільки не мають самостійної вартості, але приносять дохід, мають ціну та є предметом купівлі-продажу на фондовому ринку. Дохід, що отримують власники цінних паперів, створюється на підприємстві, що використовує майно та інші ресурси, які були отримані в результаті розміщення цінних паперів. Таким чином, фактично, цей дохід створюється шляхом використанням активів підприємства, що були сформовані за участю його інвесторів.

Слід звернути увагу на визначення сутності фінансових інвестицій у працях [12-13]. Характерними рисами цих поглядів є виокремлення таких властивостей фінансових інвестицій, як:

- здатність забезпечувати економічне зростання;
- здатність до усуспільнення національного капіталу.

Аналіз наукових праць, у яких були здійснені вищезазначені трактування, надає можливість стверджувати, що фінансові інвестиції є засобом формування, розподілу та перерозподілу суспільних ресурсів, при цьому від ефективності організації цього процесу залежить економічне зростання та розвиток країни. Розгляд фінансових інвестицій з позиції інвестора можливо визначити як вкладання його коштів у цінні папери конкретного підприємства, але розгляд сутності фінансових інвестицій з погляду підприємства-реципієнта – це використання коштів інвестиційної спільноти на цілі розвитку цього підприємства. При цьому, якщо розглядати досконалу модель інвестиційного процесу, коли потенційними інвесторами є невизначене коло суб'єктів, що не ставлять за мету отримати контроль над підприємством, підприємству-реципієнту інвестицій байдуже, хто стане його акціонером або кредитором. Важливим для підприємства-реципієнта є задоволення вимог його акціонерів та кредиторів з метою подальшого використання їх коштів та нарощування їх маси.

Таким чином, фінансові інвестиції можливо трактувати як кошти інвестиційної спільноти, які акумулюються на фінансовому ринку з метою їх збереження та примноження шляхом залучення їх до господарської діяльності підприємств-реципієнтів. При цьому критерієм вибору реципієнта є вірогідність досягнення бажаного результату інвестування.

В праці [12] фінансові інвестиції розглядалися у двох значеннях: широкому та вузькому. На наш погляд, доцільно додати інший різновид поглядів на фінансові інвестиції: об'єктивний та суб'єктивний. Об'єктивний погляд на фінансові інвестиції – традиційний, що полягає в ототожненні фінансових інвестицій з фінансовими інструментами. Суб'єктивний погляд, що базується на вищенаведеному трактуванні фінансових інвестицій, відрізняється тим, що фінансові інвестиції розглядаються з іншого боку. Вони постають як джерело інвестиційних ресурсів для підприємства.

Залучення фінансових ресурсів інвестиційної спільноти потребує від підприємств-реципієнтів здійснення певних дій. Фінансові інвестиції не передбачають отримання контролю над підприємством. Інституційні інвестори здійснюють вкладення у велику кількість підприємств та часто є іноземними особами. Таким чином, вони не відвідують підприємства та не здійснюють пошук об'єктів інвестицій поза фінансовим ринком. Підприємство, що бажає стати реципієнтом фінансових інвестицій, має вийти на організовані фінансові ринки та почати діяльність по залученню інвестицій.

В науковій літературі відсутнє визначення сутності та змісту діяльності по залученню фінансових інвестицій. Деякі автори ототожнюють цю діяльність з емісійною [16, с. 116]. Однак, на наш погляд, такий підхід не є коректним, тому що емісійна діяльність є поняттям більш широким та таким, що не відбиває економічної сутності діяльності по залученню фінансових інвестицій. Емісійна діяльність – випуск та розміщення цінних паперів, але в сучасних умовах випуск цінних паперів не завжди здійснюється з метою залучення інвестицій. Так, лише 34 % випущених акцій мають інвестиційну спрямованість, решта 66 % пов'язані з індексацією основних фондів (30 %), приватизацією та корпоратизацією державних підприємств (21 %), реорганізацією товариств (9 %) та емісією з ініціативи уповноваженого представника держави й холдингових компаній (6 %) [15, с. 57].

Діяльність по залученню фінансових інвестицій слід виокремити як особливий різновид управлінської діяльності, що спрямований на отримання доступу підприємства до джерел фінансових ресурсів, які можуть стабільно забезпечувати їх у потрібному обсязі на найбільш сприятливих умовах. Ефективність цієї діяльності базується на тому, що підприємство задовольняє певні критерії інвестиційної спільноти, на основі яких вона ухвалює інвестиційні рішення. Тому діяльність по залученню фінансових інвестицій можливо трактувати як особливий різновид управлінської діяльності, що спрямований на забезпеченні балансу між інвестиційними потребами підприємства та наявними в нього можливостями щодо задоволення вимог інвестиційної спільноти.

Висновок. Дослідження сутності фінансових інвестицій дало можливість визначити сутність суб'єктивного підходу до трактування фінансових інвестицій, під якими розуміються кошти інвестиційної спільноти, які акумулюються на фінансовому ринку з метою їх збереження та примноження шляхом залучення їх до господарської діяльності підприємств-реципієнтів. При цьому критерієм вибору реципієнта є вірогідність досягнення бажаного результату інвестування. Залучення фінансових інвестицій є результатом відповідної управлінської діяльності, що спрямована на забезпечення балансу між інвестиційними потребами підприємства та наявними в нього можливостями із задоволення вимог інвестиційної спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – К. : Информационно-правовая библиотека «Эксперт-юрист», 2007. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium-100 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
3. Україна в 2007 році : щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : Монографія / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2007. – 538 с.
4. Україна в 2008 році : щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : Монографія / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2008. – 744 с.
5. Коваленко Ю. М. Управління фінансовими інвестиціями : автореф. дис. На здобуття наук ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «фінанси, грошовий обіг і кредит» / Ю. М. Коваленко. – Ірпінь, 2004. – 19 с.
6. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Алерта, 2003. – 338 с.
7. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. – К. : ЦУЛ, 2003. – 375 с.
8. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности. – К. : «Издательство Либра», 1996. – 344 с.
9. Воронцовский А. В. Инвестиции и финансирование: Методы оценки и обоснования. – С.Пб. : Издательство С.-Петербургского университета, 1998. – 528 с.
10. Козаченко Г. В., Антіпов О. М., Ляшенко О. М., Дібніс Г. І. Управління інвестиціями на підприємстві. – К. : Лібра, 2004. – 368 с.
11. Вахрин П. И. Инвестиции: Учебник. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2002. – 384 с.
12. Градіасов В. М., Кравченко С. В., Ісаєва О. Є. Інвестування : Навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 164 с.
13. Шихвердиев А. П. Компании на рынке ценных бумаг: Учебное пособие. – Сыктывкар: Издательство Сыктывкарского государственного университета, 2006. – 249 с.
14. Гончаров В. Н. Инвестиционное обеспечение устойчивых конкурентних позиций предприятия / В. Н. Гончаров // Теоретические проблемы становлення конкурентоспособного производства: материалы междунар. науч.-практ. конф. «Организационные и экономические проблемы становлення конкурентоспособного производства» (г. Воронеж). – Воронеж: МАН и ПОП, 1999. – С. 27 – 29.
15. Сірко А. В. Інвестиційні потреби розвитку корпоративного сектора та проблеми їх інституціонального забезпечення / А. В. Сірко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 8. – С. 51 – 61.
16. Шевцова О. Й. Емісійна діяльність підприємств як основа формування зовнішнього інвестиційного потенціалу / О. Й. Шевцова, Н. М. Чуприна // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 116 – 122.